

Nr 225.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa krigsfrivilligas förmåner vid sjukdom m. m.; given Stockholms slott den 30 april 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, GJÖRES.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen, fråga angående vissa krigsfrivilligas förmåner vid sjukdom m. m. samt anför därvid följande.

Sedan början av år 1940 har under försvarsstabens ledning fältteaterverksamhet bedrivits inom försvarsväsendet. Av fältartisterna är ett mindre antal värnpliktiga, vilka fullgöra sin beredskapstjänst såsom fältartister, medan flertalet utgöres av frivilliga manliga eller kvinnliga yrkesartister eller amatörer.

Den ersättning, som fältartisterna erhålla för sin medverkan, är endast avsedd att täcka artisternas direkta utgifter under turnéerna. Lön i egentlig

mening utgår ej. Fältartist erhåller således — förutom fria järnvägs- och bussbiljetter — dagtraktamente, som till en början utgick med 20 kronor, sedan sänktes till 18 kronor och numera fastställts till 21 kronor. För detta traktamente skola fältartisterna hålla sig med mat och husrum samt täcka sina utgifter för kläder m. m. Särskild gottgörelse för kläder och för nödigt förberedelsearbete har ej utgått.

I skrivelse den 23 januari 1943 har *chefen för försvarsstaben* till behandling upptagit frågan om de frivilliga fältartisternas förmåner vid sjukdom och olycksfall, som inträffa under tjänstgöring. Försvarsstabschefen har därvid anfört följande.

Fältartisternas arbete vore många gånger betungande. För att så mycket som möjligt utnyttja en artistgrupp, som ställts till en militär chefs förfogande under en viss kortare tid, brukade många dagar flera föreställningar anordnas. Föreställningarna anordnades ofta utomhus under ogynnsamma väderleks- eller eljest påfrestande förhållanden. Verksamheten hade medfört en god förströelse i den ofta enformiga beredskapstjänsten.

De värnpliktiga fältartisterna tjänstgjorde i egenskap av vanliga värnpliktiga. De hade därför beträffande sjukvård, invalidersättning och övriga förmåner samma rättigheter som andra värnpliktiga.

Då reglerande bestämmelser beträffande de frivilliga fältartisternas ställning i dessa avseenden saknades, hade i de med de frivilliga fältartisterna slutna avtalen bestämmelser icke kunnat införas om fältartisternas rätt till sjukvård och lön vid sjukdom och olycksfall, som inträffade under tjänstgöringen. Av samma skäl saknades i avtalet bestämmelser om ersättning åt fältartist, därest han i följd av olycksfallet eller sjukdomen finge arbetsförmågan nedsatt, ävensom om bidrag till fältartists efterlevande, om sjukdomen eller olycksfallet förorsakade fältartistens död.

Enligt 1 § krigssjukvårdsreglementet den 20 oktober 1939 (nr 757) finge sjukvård på statens bekostnad åtnjutas av den, vilken med vederbörligt tillstånd åtföljde mobiliserad del av krigsmakten, för kroppsskada, som därunder yppats, dock allenast i den mån den sjuke icke annorledes kunde beredas lämplig vård eller vederbörande befälhavare eljest funne skäligt att sjukvård lämnades honom; sjukvården enligt reglementet finge i intet fall åtnjutas under längre tid än tre månader från den dag kroppsskadan yppats. Under kroppsskada inbegrepes varje slag av sjukdom eller skada. Huruvida fältartist med stöd av detta stadgande kunde göra anspråk på sjukvård hade varit föremål för olika meningar. I vart fall vore rätten såsom framginge av stadgandet villkorlig och starkt begränsad.

Enligt allmänna rättsregler kunde fältartist såsom arbetstagare möjligen ha rätt till sjukvård. Vid olycksfall torde 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete vara tillämplig. Denna lag avsåge emellertid icke sjukdom. Militärsättningsförordningen omfattade icke fältartisterna, dock ägde Kungl. Maj:t enligt 1 § andra stycket, om någon, som därtill beordrad eller med behörigt tillstånd frivilligt deltog i militärtjänstgöring i fredstid, drabbades av skada eller sjukdom, besluta om ersättning till vederbörande i huvudsaklig överensstämmelse med förordningens grunder, där förhållandena ansåges böra därtill föranleda.

Såsom framginge av denna redogörelse vore fältartisterna icke tillförsäkrade några förmåner vid sjukdom. En fältartists nyligen inträffade sjukdom och dödsfall hade aktualiserat frågan.

För krigstid saknades hithörande bestämmelser liksom dylika saknades för militär personal i allmänhet. Även i krig torde fältteaterverksamhet komma att behövas, ehuru dess omfattning och former bleve beroende på förhållandena.

De frivilliga fältartisterna utförde tjänstgöring inom försvarsväsendet. De vore därför i realiteten att betrakta såsom militär personal. Det syntes därför billigt, att de i likhet med annan militär personal erhöle sjukvård etc. vid sjukdom, som inträffat under tjänstgöringen, och vid olycksfall i tjänsten. Deras arbete såsom fältartister vore sådant, att olycksfall och sjukdom mycket lätt kunde föränledas av tjänstgöringen. Med hänsyn till rekryteringen av fältartistkåren syntes det önskvärt, att här avsedda förhållanden bleve reglerade så snart ske kunde.

En både rättvis och enkel lösning av denna fråga syntes kunna vinnas på det sättet, att krigssjukvårdsreglementet och militärsättningsförordningen gjordes tillämpliga på de frivilliga fältartisterna.

I anslutning till det anförda hemställde chefen för försvarsstaben, att krigssjukvårdsreglementet ändrades sålunda, att det utan förbehåll omfattade de frivilliga fältartisterna, att ersättning enligt militärsättningsförordningens grunder förklarades skola utgå till fältartisterna samt att vid den nu pågående utredningen om den militära personalens (dess efterlevandes) förmåner vid skada och sjukdom (dödsfall) under krig frågan om fältartisternas förmåner i samma hänseenden upptoges och löstes på det sättet, att de jämställdes med annan militär personal.

Över försvarsstabschefens framställning ha utlåtanden avgivits av riksförsäkringsanstalten, arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse samt statskontoret.

Riksförsäkringsanstalten har anfört följande.

Riksförsäkringsanstalten torde icke ha till prövning förehaft något fall, där fråga gällt, huruvida frivillig fältartist omfattades av den obligatoriska olycksfallsförsäkringen. Då dessa fältartister, såsom framginge av den förevarande framställningen, endast åtnjote traktamente, vilket vore avsett att täcka artisternas direkta utgifter under turnéerna men ej att utgöra avlöning för arbetet, torde de emellertid för närvarande icke omfattas av den obligatoriska försäkringen för olycksfall i arbete.

Bestämmelserna i 1 § 2 stycket i 1927 års militärsättningsförordning torde icke kunna anses tillämpliga, då fältartisterna icke torde kunna anses deltaga i militärtjänstgöring i förordningens mening.

För de värnpliktiga, vilka fullgjorde beredskapstjänst såsom fältartister, vore hithörande spörsmål reglerade genom bestämmelserna i krigssjukvårdsreglementet och 1927 års militärsättningsförordning. För de frivilliga fältartisterna åter saknades reglerande bestämmelser.

På grund härav och med hänsyn till den betydelse den frivilliga fältartistverksamheten ansåges ha för beredskapsförbanden, funne riksförsäkringsanstalten i likhet med chefen för försvarsstaben det önskvärt, att åtgärder vidtoges för beredande av rätt till ersättning vid sjukdom och olycksfall åt de frivilliga fältartisterna.

Detta skulle kunna ske genom att militärsättningsförordningen, såsom chefen för försvarsstaben hemställt, gjordes tillämplig å de frivilliga fältartisterna. Då emellertid militärsättningsförordningen under nästkommande år torde komma att bli omarbetad och bestämmelser rörande fältartisternas rätt till ersättning vid sjukdom och olycksfall syntes böra snarast regleras, funne riksförsäkringsanstalten för sin del icke lämpligt att nu genom författningsändring göra militärsättningsförordningen tillämplig å de frivilliga fältartisterna.

Riksförsäkringsanstalten skulle i stället vilja förorda, att de frivilliga fält-

artisterna inrangerades under krigsavlöningsreglementet. Härigenom skulle krigssjukvårdsreglementet bliva å dem tillämpligt. Vidare skulle, om avlöning enligt krigsavlöningsreglementet utginge, bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete och i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar bliva tillämpliga och ersättning härigenom beredas vid olycksfall i arbete eller vid yrkessjukdom, som avsåges i sistnämnda lag. Vid i tjänsten ådragen sjukdom, som icke föranletts av olycksfall och icke vore att hänföra till sådan yrkessjukdom, som nyss sagts, skulle med stöd av 3 § i nädiga brevet den 23 juli 1940 med provisoriska bestämmelser om särskilda förmåner åt viss personal vid försvarsväsendet, som drabbats av kroppsskada, ersättning kunna utgå till de frivilliga fältartisterna enligt de i militärsättningsförordningen angivna grunderna för ersättning till fast anställd personal.

Arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse ha yttrat följande.

Med hänsyn till de relativt få fall då fråga torde uppkomma om ersättning under sjukdom åt fältartister ville departementet och styrelsen ifrågasätta, huruvida det kunde anses nödvändigt att nu meddela generella bestämmelser i ämnet och om icke dylika frågor kunde regleras genom beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Chefen för försvarsstaben hade föreslagit, att krigssjukvårdsreglementet utan förbehåll skulle göras tillämpligt å fältartisterna. Härigenom skulle dessa bliva berättigade att på statens bekostnad under tre månader från den dag sjukdomen yppades åtnjuta sjukvård i den mening, som med reglementet avsåges.

Med hänsyn till de förpliktelser, som statsverket åtog sig gentemot under krigssjukvårdsreglementet hänförlig personal, hade man sökt att få till stånd läkarundersökning av personalen. Ett anordnande av dylika undersökningar för sådan sporadisk tjänstgöring, varom här vore fråga, syntes dock knappast möjligt.

Beträffande den av riksförsäkringsanstalten framförda tanken på att göra krigsavlöningsreglementet tillämpligt på fältartisterna, finge departementet och styrelsen framhålla, att något förslag att bereda vederbörande avlöning icke gjorts i den remitterade framställningen. Att enbart för att åstadkomma en lösning av frågan om de förmåner, som skulle tillkomma fältartisterna under sjukdom, inordna dem under nämnda reglemente syntes icke påkallat. På sätt i framställningen framhållits åtnjöte fältartisterna för närvarande icke någon lön under tjänstgöring utan enbart tjänstgöringstraktamente. Ett inordnande av personalen under krigsavlöningsreglementet såsom krigsfrivilliga skulle alltså medföra en fullständig omläggning av det nu tillämpade systemet för ersättningsberäkning. Därest man i sådant fall icke skulle vilja giva personalen samma förmåner, som nu tillkomme krigsfrivilliga, måste särskilda från reglementet i övrigt avvikande regler meddelas beträffande fältartisternas avlöning, något som skulle göra det redan nu ganska svåröverskådliga reglementet än mera svårhanterligt. Det finge vidare erinras, att fältartisterna skulle, därest icke annorlunda föreskreves, bliva berättigade till familjebidrag.

Med hänsyn till vad sålunda anförts ville departementet och styrelsen för sin del ifrågasätta, huruvida icke, därest generella bestämmelser över huvud taget ansåges böra utfärdas, föreskrift skulle, eventuellt efter anmälan till riksdagen, kunna meddelas därom att frivillig fältartist skulle äga åtnjuta ersättning under sjukdom enligt de i militärsättningsförordningen angivna grunderna. Beträffande fältartisterna skulle sålunda komma att gälla ungefärligen samma anordning, som jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 23 juli 1940 med provi-

soriska bestämmelser om särskilda förmåner åt viss personal vid försvarsväsendet, som drabbats av kroppsskada, gällde beträffande i nämnda brev avsedd personal, med den skillnaden att ersättningen skulle redan från början utgivas av riksförsäkringsanstalten. Skulle denna utväg anses böra väljas, måste föreskrift meddelas om den årliga arbetsförtjänst, som vederbörande skulle anses åtnjuta vid tiden för sjukdomens inträffande. I sådant avseende syntes böra gälla den för värnpliktiga i militärsättningsförordningen bestämda högsta arbetsförtjänsten eller 2,160 kronor.

Statskontoret har anfört följande.

I viss anslutning till vad arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse anfört ansågo statskontoret, att uppkommande spörsmål om ersättning under sjukdom m. m. till frivilliga fältartister borde regleras genom beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Därest emellertid skäl skulle anses föreligga att meddela generella bestämmelser i ämnet, hade statskontoret icke något att erinra mot att föreskrifter utfärdades i enlighet med de av arméförvaltningen angivna grunderna. Härför syntes dock riksdagens medverkan erfordras.

Även om generella bestämmelser i ämnet icke skulle befinnas påkallade, torde — därest fjärde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter icke ansåges böra anlitas för ändamålet — riksdagens medgivande inhämtas att bestrida eventuellt uppkommande kostnader från förslagsanslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att bestämmelser saknas rörande förmåner vid sjukdom eller olycksfall åt sådana fältartister, vilka frivilligt ställt sig till förfogande. På grund härav kunna dessa fältartister icke komma i åtnjutande av någon ersättning under angivna omständigheter.

*Departements-
chefen.*

Det synes skäligt, att ifrågavarande fältartister må komma i åtnjutande av gottgörelse vid sjukdom eller olycksfall till följd av tjänstgöring vid försvarsväsendet, varför jag i princip ansluter mig till tanken att sådan ersättning i någon form bör utgå.

Vad angår frågan om behovet av särskilda författningsföreskrifter för reglering av hithörande ersättningsfrågor ansluter jag mig till den mening, varåt civila departementet och sjukvårdsstyrelsen samt statskontoret givit uttryck. Generella bestämmelser för det troligen ringa antal fall, som kan tänkas komma under prövning, finner jag i överensstämmelse med de nämnda myndigheternas utlåtanden ej påkallade. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, torde sålunda uppkommande frågor om ersättning åt frivilliga fältartister under sjukdom eller till följd av olycksfall få, med tillämpning i möjligaste mån av för jämförlig personal fastställda ersättningsgrunder, bedömas av Kungl. Maj:t från fall till fall. Skulle emellertid erfarenheten utvisa att en närmare reglering av ersättningsgrunderna kan anses erforderlig, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i ämnet meddela föreskrifter i anslutning till vad för sådant fall av de sistnämnda myndigheterna förordats.

Beträffande sättet för bestridande av uppkommande kostnader för här avsedda förmåner förordar jag i enlighet med statskontorets förslag, att förslagsanslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, för ändamålet tages i anspråk.

Aberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att kostnaderna för ersättning åt frivilliga fältartister vid sjukdom eller olycksfall till följd av tjänstgöring i denna egenskap vid försvarsväsendet må bestridas av förslagsanslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

S. Högsell.
